

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa R. Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 4.

V Ljubljani, 15. februarja 1885. l.

XXV. leto.

Učitelj naj napreduje na podlogi svojega naobraženja.

(Dalje in konec.)

Lastne izkušnje so nam v zadregah najuspešnejše, ker nam to, kar želimo doseči, najpovoljnejše pojasnujejo, a ker so po svojem obsegu večkrat še nemerodajne, posluževati se moramo tujih — posluževati se nam je raznih učil, katera so nam kazali vrli predniki ali izkušeni sovremeniki. Taka učila so gotovo sad treznega razmišljanja, sad obilih izkušenj.

Današnji vek nam ponuja učil vsake stroke v obilici; misliti nam je le o načinu, kakó naj si jih pridobimo. Neljuba je resnica, da nam naše gmotno stanje marsikaj odrekuje — a tudi ni nade, da bi se zdanje razmere še tako kmalu izboljšale. Posamezniki tedaj ne moremo mnogo; ako hočemo kaj doseči, poprijeti se moramo pripravnih sredstev, podpirati moramo drug drugega. — Ali tudi ta način dozdeva se mi še v posameznosti nepripraven, ker so naši službeni kraji večkrat dokaj oddaljeni. Spominjamo pa se ob tej priliki prelepega gesla našega presvitlega vladarja: „Viribus unitis“, — in pokaže se nam uspešna pot. Združenih moči torej potrebujemo. Kar ne zamore posameznik, to zamore toliko laglje društvo. Društvo pa obrodi le tedaj pravi sad, ako so mu posamezniki, njegovi udje, zvesti in vztrajni podporniki. —

Potrebo in važnost društvenega življenja je v obče pripoznal zdanji vek, zato se je uvedlo skoro že v vse slojeve omikanega človeštva. Tako potrebo je čutilo tudi učiteljstvo — in zadovoljstvom opazujemo lepo število učiteljskih društev celó na slovenski zemlji. — Mnenje o takih društvih je vendar še precej različno, dasiravno nam že imé samo nekako pojasnuje društveno važnost. Društvo druží posamezne moči k vkupnosti, k vkupnemu delovanju, ono vabi k edinosti in kaže po pregovoru „V edinosti je moč“ svojo veljavo. — O važnosti društvenega življenja sploh, osobito v našem poklicu, nam ni torej nikakor dvomiti, gledati pa nam je na to, kakó dosežajo posamezna društva svoj namen, kakó ustrezajo svoji lepi nalogi.

Društvo mora vplivati na svoje ude, na svoj delokrog in sploh na človeštvo. Da to istinito doseza, treba mu je: društvene zanesljivosti ali poštenega namena, vztrajne delavnosti in čvrste sloge. — To so pogoji, brez katerih ni pravega društvenega obstanka. Namen društvu mora biti blag, a brez delavnosti društvo omahuje in brez potrebne sloge mora propasti. — Ako pa društvo izpolnjuje omenjene pogoje, potem si moremo biti v svesti, da doseže svojo namero popolno, njegov vpliv postane važen in uspešen.

Omenil sem, da potrebujemo učil, a naša gmotnost nam jih odteguje. To oviro more odstraniti učiteljsko društvo, kateremu je v prvi vrsti namen, da širi omiko mej

društveniki. V to svrhu je želiti in gorko priporočati, da društvo marljivo nabira vsakovrstnih učil, da ustanovlja knjižnico ter sploh zbirko naobraževalnih priprav stalne vrednosti. Na tak način pripomore svojim udom do obilnega gradiva ter jih spodbuja k delavnosti.

Da je učitelj na podlogi svojega naobraženja duševno napredoval, koristil se največ sebi in častno povzdignil svoj stan, ali njegov poklic mu podaja še važnejšo nalogo; napredovati mu je v dejanskem smislu. Takó okoristi učilnico in izpolnjuje svoje najsvetejše dolžnosti. — Občina mu je izročila svoj najdražji zaklad, svojo mladino; tej mora biti učitelj in vzgojitelj. Ta naloga je gotovo lepa, a dokaj težavna. Srečen je tisti, ki more reči, da jej zadostuje! — Vsakdanja izkušnja nas uči, da se vrivajo pomanjkljivosti celó pri najvestnejšem trudu; tudi najbolj izurjen učitelj ne more trditi, da bi se mu pri pouku in vzgoji ne vrivali raznovrstni metodični pogreški. Da je učitelj tukaj kolikor toliko mož na svojem mestu, treba mu je, da je neutrudeno marljiv in vztrajen; rabiti mu je skoro tista sredstva, kakor pri lastni izomiki, ako hoče, da se uspešno izogiba raznih metodičnih napak. Razmišljanje, izkušnja in razna učila imajo tudi tukaj svojo merodajno veljavo. Težko bi se moglo določiti, katero teh sredstev je uspešnejše; vsako je skoro jednako vredno. Vsak hip je treba trezno preudarjati, kakó ravnati z gojencem kakó obravnati predmet, da se doseže zaželjeni smoter. — Po doslednem razmišljanju in uporabi primernih učil pridobi si učitelj neko gibčnost v svojem delokrogu, in delo mu je od dné do dné priročneje, in pomanjkljivosti se zmanjšujejo. To je učinil njegov prvotni trud. — Delo pa še s tim vender ni dokončano; zdaj nastopi dóba, da pretehta učitelj svoje dozdanje delovanje ter posveti svojo večletno izkušnjo šolskemu napredku. Šolski napredek v strogo didaktično - metodičnem smislu more se istinito povspeševati le v učilnici in v krogu sotrudniškem; v vzgojevalnem oziru je temu primeren vsak kraj in vsaka družba. V šoli uporabljuje učitelj svoja načela dejansko, mej tovariši je podaja na ogled, da sliši v njih strokovno razsodbo.

Tukaj se nam kaže, kakó važna so učiteljska društva in njihova zborovanja, ker imajo namen, da seznačijo društvenike z raznimi načeli na šolskem polji, da delujejo in vplivajo na metodično edinost, na provspeh národne šole i. dr.

Tudi v družbenem življenju je učiteljstvo važno, ker njemu pripada temeljna vzgoja človeške družbe. Važnost njegova se sicer rada in celó pogosto prezira, a to je bilo in najbrže tudi še bode. — Da je tako, temu so krive nekoliko razmere, pa večkrat tudi učiteljstvo samo. V obeh ozirih bi se lahko omenilo marsikaj tehtnega, a stvar bi bila preobširna. Oglejmo si tedaj le nekoliko naše razmere, dolžnosti in pravice v človeški družbi, in sicer osobito: a) v krogu učiteljskem, b) mej omikanci in c) mej prostim národom.

Znani rek „Svoji k svojim“ nam dokazuje, da je človeku že nekako prirojeno, da se najrajše druží z osebami jednake vrste, istega stanú. To je naravno, ako pomislimo, da razni stanovi imajo razne potrebe, razne težnje — tedaj tudi dokaj različne misli in nazore. Vsak misli in se najrajše razgovarja o tem, kar zadeva njegov delokrog. — Takó tudi pri nas. Tovariš se najrajše pomenjuje s tovarišem, zaupljivo mu razodeva svoje razmere, bodi si že pogovor o šolskem ali zasebnem stanju. V vsakem oziru se njemu najrajše potoži, ako mu obtežuje srce kaka nepovoljnost. — Ni ga tedaj lepšega trenutka pravemu šolniku, kakor, če pride v družbo odkritosrčnih sotrudnikov. V to so nam razne prilike osobito pa društvena zborovanja. Ona so prava krepčila celoti in posamezniku; podajajo mu duševne — in smel bi reči, tudi telesne hrane, ker se poganjajo za gmotne pravice učiteljskega stanú. — Čuditi so moramo torej malomarnosti, koje se poslužujejo nekoji tovariši ravno v tem oziru. Čuje se večkrat pritožba, da se nekateri malomarno udeležujejo zborov. Kaj je temu vzrok? — Dvoje bi bilo mogoče:

ali ne pripoznavajo posamezniki društvene važnosti, ali pa jih zadržujejo osobnosti. Prvo je zeló obžalovati, a drugo še bolj. Boleti nas mora srce, ako vidimo razdor mej tovariši, ki bi morali biti po svojem poklicu takó rekoč bratje mej soboj! — V takih slučajih trpimo sami, trpi pa tudi isto tako občutljivo naša veljava in ugled pri občinstvu, kateremu bi morali biti vzgled prijateljske složnosti; trpi v obče naš poklic in zmanjšuje se uspeh našega delovanja. Popravimo vendar ta svoj pregrešek, bodimo složni, ker le po tej poti smemo upati, da bodemo delovali v pravi blagor našemu národu; le po tej poti si pridobimo pri občinstvu potrebne veljave in združenimi močmi priborimo tudi sebi boljo duševno in gmotno bodočnost! — Malenkosti naj nas ne razdružujejo, in v spominu bodi nam resnica, da ga ni človeka pod solncem brez madeža. Vsak nosi svojo butaro, zató bi morala biti vsaj skrb, da ne obtežuje ž njo ptujih pleč! Ako tega ne spoznamo, delamo sami sebi največe nadloge.

Kdor naobrazuje druge, mora biti dosledno tudi sam naobražen. Torej se sme tudi učiteljstvo prištevati naobraženemu svetu, omikancem. — Kakó naj si pridobi mej njimi veljave in kakó naj se trudi, da jo ohrani? Odgovor je kratek: s pravilnim vedenjem, in sicer v šoli, v zasebnem življenji in v javnosti.

Ako si hočemo priboriti priznanje pri omikancih, priboriti si ga moramo najprej na šolskem polji, ker ravno tukaj se pokaže v najsvitlejši luči učiteljeva spretnost. Splošno znano je, da nam treba v šoli velike opreznosti; nikjer se tako lahko ne greši, kakor ravno v učilnici. Nasledek pogreškom pa je navadno nepovoljen uspeh v splošnem napredku, osobito pa v moralnem oziru.

Šolski zakon določuje, da ima ljudska šola namen, vzgojevati takó, da postane gojenec dober državljan in koristen ud človeške družbe. Vidimo tedaj, da ima národna šola zakonito nalogo, da vzgojuje mladino za življenje; podati jej mora torej zanesljivo podlogo v splošnem znanji, da se more v poznejem življenji tudi sama uspešno razvijati, po razmerah popolnjevati. Iste važnosti pa je, da šola svojim gojencem daje trdno podlogo gledé morale, ker ravno ta je v največi nevarnosti, dokler ne doseže človek prave stanovitnosti v vsem svojem početji.

Da dosežemo v obeh ozirih pravo svrho, v to nam je treba zopet pripravnih sredstev. Takim bi prištevali:

a) Korenito znanost tega, kar hočemo mladini pojasnjevati. Poslovica pravi: „Česar nimaš, tega ne moreš dati“; brez korenitosti bil bi naš trud neplodonosen. Tudi ne sme šolska mladina nikdar dvomiti o učiteljevi zmožnosti, sicer izgubi zaupanje do njega.

b) Vztrajno marljivost, katera se kaže najbolj pri vsakdanji pripravi za pouk. — Brez priprave gotovo ni uspešnega pouka, ker primanjkuje prave metodične poti. Mlačno delovanje ne more donesti zaželenega sadú.

c) Red in doslednost v vsem, kar zadeva učitelja, šolo in šolsko mladino. — Izkusnja nas uči, da so otroci vsled svoje naravne živahnosti ali pa tudi vsled domače razvade k neredu nagnjeni. Ako se pokaže tukaj popustljivost, postane zló vedno hujše, nerednost postane železna srajca, ki se navadno več ne sleče. Red pa je v človeškem življenji dragoceni biser, ki odstranjuje razvade in napeljuje človeštvo do blagostanja. — Naša dolžnost je tedaj, da ga pri mladini požrtvovalno gojimo in stalno vcepimo. Red mora biti mladini prijetna navada. To pa se more doseči le vztrajno in dosledno.

d) Blágo ravnanje sè šolsko mladino. — Osornega učitelja mladina le radi tega uboga, ker se boji kazni, a srce ostane prazno, vse je prisiljeno. — Otroke treba prepričati, da se jim dobro želi, dokazati jim, da je kazen naravna posledica slabega dejanja, ne pa posledica učiteljeve strogosti. Učenec naj se prepriča, da mora tako biti — in

ne drugače. Ubogati mora tedaj učitelja s prepričanjem, iz spoštovanja in ljubezni do njega. To pa se more zgoditi takrat, ako vidi, da ga tudi učitelj resnično ljubi.

e) Napeljevanje k nabožnosti, ker to je nedvomljivo najbolje sredstvo, da postane človeštvo pravno. Pri vsakem dejanji naj se pokaže njegova pravna vrednost; vsaka prilika naj nam služi v pravno vzgojo.

f) Vzglede učiteljev. Ta pa je gotovo povsod največ vreden. Protoslovje bega človeka; to je veljavno pri odraslih, a ravno tako tudi pri mladeži. Ako ni učitelj pravno vzgleden in navdušen pri svojem predmetu, tudi mladine ne more napeljevati k prvi pravni ter navduševati je za delo. Če se vsaka besedica ne strinja z dejanjem, bodo mu učenci nezaupljivi, in njegov vpliv se pri njih zmanjšuje.

Ako učitelj v učilnici pravilno ravná, že to kaže, da ni neomikanec. Pa, kar kaže na svojem najvažnejšem mestu, to mora kazati v istej meri tudi v zasebnem življenji in v dotiki z osebami, katere se štejejo k omikancem. — Na silno napačni poti bi bil, ako bi menil tukaj, da naj kaže učitelj v dotiki z omikanci učenjaško velikost in veljavo, ne, tega gotovo nikakor ne, ker ravno to bi ga smešilo, dajalo bi mu svedočbo duševne revščine in puhle ošabnosti. Menim pa, da mu je treba biti toliko znanstveno in društveno naobraženim, da se more mej njimi, mej pravimi omikanci častno in neprisiljeno gibati. — Tega večinom ne dosežemo tekom našega naobraževanja na učiteljskih, ker razmere so v tem času posameznim dokaj različne. Znanstvene podloge si pridobi sicer že vsak toliko, da bi mogel v svojem poklicu nekako izhajati, a društvene pogosto primanjkuje. — In ravno ta pomanjkljivost je često jako občutljiva, ker svet le prerad sodi človeka po njegovi vnanjosti; vnanjost ima pri njem večkrat prednost pred notranjo vrednostjo. — Da odstranimo vsaj po mogočnosti take nedostatke, treba se je mnogo truditi.

Večina učiteljstva živi na deželi mej prostim národom, torej mora vsekakor tudi v pošteve jemati, v kakih razmerah je do njega. Marsikdo izmej nas si je morda domišljeval izstopivši iz učiteljsča, da na deželi mu ne bode posebnih zaprek; saj toliko se je vendar naobrazil, da se priprosto ljudstvo ne bode nad njim spotikalo. Ali nastopivši svoje delovanje je kmalu spoznal, da je bil s svojo domišljijo na krivi poti, kojo treba popustiti. Izkušnja uči, da ravno na deželi se zahteva, da je učitelj zeló pozoren. Med prostim národom nam ni biti učiteljem samo otrokom, marveč tudi odraslim. — Mej ljudstvom se nahajajo često kaj čudni pojmi o šoli in učiteljstvu, in vsled tega se večkrat morda nehoté in nevedé ovira šolski napredek. Da odstrani učitelj takove zapreke, pričeti mora tedaj vzgojevati tudi pri odraslih. Zatirati mora krive nazore — sicer ni upati pravega napredka. Ali to delo je silno težavno ter zahteva, da je učitelj zeló previden in marljiv.

Razvidno nam je torej, da „življenje je res šola“ in da „človek se uči, dokler živi“. — Ni je stroke, pri kateri bi mogel kdo reči: „Dovolj je, nimam več kaj popolnjevati.“ — Kar veljá o raznih strokah in stanovih, to veljá še v toliko več pri učiteljskem poklicu. „Kogar šola, tega je vlada in bodočnost“, tako beremo po časopisih, kadar razpravljajo veljaki o šolskih zadevah. Temu bi še pristavili: „Kakeršna šola, taka bodočnost“ in „kakeršno učiteljstvo, taka šola“. —

Kakor rodi le dobro drevo dober sad, takó je tudi le dobra šola pogoj lepši in srečnejši bodočnosti. In ker je šola v prvi vrsti v rokah učiteljstva, tedaj je temu sveta dolžnost, da jo vodi po pravi poti, da se vestno ozira na vse potrebe in razmere človeške. — Tej težavni nalogi pa bode učiteljstvo uspešno ustrezalo le tedaj, ako se dostojno zavéda svojega poklica, ako neutrudljivo napreduje na podlogi svojega naobraženja!

Zdravko.